

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başvuru Numarası : 2013/8521

Karar Tarihi : 18/9/2014

Başkan : Alparslan ALTAN

Üyeler Recep KÖMÜRCÜ

Engin YILDIRIM

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

Raportör : Şükrü DURMUŞ

Başvurucu : Mete ASLAN

Vekili : Av. Battal ÖZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, Kanun'da öngörülen azami tutukluluk süresini doldurmasına rağmen serbest bırakılmadığını, tutukluluğunun devamının somut gerekçelere dayanmadığını ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürerek Anayasa'nın 19. ve 38. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru tarafından 14/11/2013 tarihinde Adana 3. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. İdari yönden yapılan ön incelemede başvurunun Komisyona sunulmasına engel bir durumun bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyonunca, 21/1/2014 tarihinde başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, dosyanın Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Bölüm, 25/2/2014 tarihinde yapılan toplantıda kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru konusu olay ve olgular 25/2/2014 tarihinde Adalet Bakanlığına bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı, görüşünü 27/3/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Adalet Bakanlığı tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş başvurucuya 28/3/2014 tarihinde bildirilmiştir. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı beyanlarını 8/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Devletin gizli belgelerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etme suçlamasıyla 10/2/2012 tarihinde gözaltına alınmış ve 12/2/2012 tarihinde tutuklanmıştır.

9. Başvurucu hakkında, Adana Cumhuriyet Başsavcılığının 2012/885-384 sayılı iddianamesiyle Devletin gizli belgelerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etme ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde E.2012/46 sayılı kamu davası açılmıştır.

10. Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/10/2013 tarih ve E.2012/46, K.2013/88 sayılı kararıyla başvurunun, Devletin gizli kalması gereken belgelerini siyasal ve askeri casusluk amacıyla temin etme suçundan beraatına ve tahliyesine, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan ise toplam 16 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve bu suçtan dolayı tutuklanmasına, beraat kararı verilen suçtan tutuklu kalınan sürenin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan verilen hapis cezalarından mahsubuna karar verilmiştir.

11. Başvurucu, Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/10/2013 tarihli kararına 8/10/2013 tarihinde itiraz etmiş, Mahkeme dosyayı incelenmek üzere Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.

12. Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi 31/10/2013 tarih ve 2013/505 Değişik İş sayılı kararıyla başvurunun tahliye talebini reddetmiş ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Ret kararı başvurucuya 12/11/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu, 14/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 7/10/2013 tarih ve E.2012/46, K.2013/88 sayılı kararının temyizi üzerine Yargıtay 9. Ceza Dairesi 7/7/2014 tarih ve E.2014/4207, K.2014/8246 sayılı ilamla hükmün onanmasına karar vermiştir.

B. İlgili Hukuk

15. 4/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“ Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.”

16. Aynı Kanun'un 142. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Mahkemenin 18/9/2014 tarihinde yapmış olduğu toplantıda, başvurucunun 14/11/2013 tarih ve 2013/8521 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesinde tutuklama ile ilgili azami sınır belirlenirken, yargılamayı yapan mahkeme değil, suçun tabii olduğu görevli mahkemenin esas alındığını, bu nedenle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu nedeniyle azami tutukluluk süresinin, 5271 sayılı Kanun’un 102. maddesi gereğince 1 yıl 6 ay olduğunu, Anayasa Mahkemesinin *“uygulanan bir tutuklama tedbirinin soruşturma ve kovuşturmaların tamamı açısından sonuç doğuracağı”* kararı göz önünde alındığında, asliye ceza mahkemesinin görevine giren suça ilişkin azami tutukluluk süresinin uygulanması gerektiğini, 12/2/2012 tarihli tutuklama kararından itibaren 1 yıl 6 aylık sürenin 12/8/2013 tarihinde dolmasına rağmen haksız ve hukuka aykırı tutuklama ile bu sürenin aşıldığını, tutuklama kararının bu yönüyle kanunilik şartını ihlal ettiğini, hakkındaki tutuklama kararının orantılı olmadığını ve somut gerekçelere dayanmadığını, tutuklama yerine geçen seçeneklerin değerlendirilmediğini, mahkûmiyet kararı kesinleşmemiş olmasına rağmen tutuklamada ceza süresinin dikkate alınması nedeniyle masumiyet karanesinin ihlal edildiğini ileri sürerek Anayasa’nın 19. maddesinde düzenlenen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ve 38. maddesinde düzenlenen masumiyet karanesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

19. Başvurucunun şikâyetlerinin, masumiyet karanesinin ihlali, azami tutukluluk süresinin aşılması ve tutuklama kararının gerekçesinin soyut olduğu iddialarına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvurunun, masumiyet karanesi ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Masumiyet Karanesinin İhlal Edildiği İddiası

20. Başvurucu, tutuklama ile ilgili karar verilirken kesin hüküm halini almayan ceza süresinin dikkate alınması suretiyle masumiyet karanesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Masumiyet karanesi, Anayasa’nın 38. maddesinin dördüncü ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) ise 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir.

22. Anayasa’nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz”

23. Sözleşme’nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.”

24. Masumiyet (suçsuzluk) karanesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak, kişinin masumiyeti *“asıl”* olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup, kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu

hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

25. Bununla birlikte masumiyet karinesi adli makamların soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yapmalarına, bu çerçevede şartları oluşmuşsa koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel oluşturmaz. Anayasa'nın 19. maddesindeki güvencelere uyulması şartıyla kişi hakkında tutuklama tedbirine başvurulması da masumiyet karinesinin ihlal edildiği anlamına gelmez. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) mahkûm edilen bir kişinin temyiz aşamasında tutuklu bulundurulmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ihlaline yol açmadığına karar vermiştir. (Bkz: *Cuvillers ve Da Luz /Fransa*, B. No 55052/00, 1/9/2003).

26. Somut olayda, başvuru, Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesince 7/10/2013 tarihinde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan toplam 16 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve verilen hapis cezasının süresine göre açıkça kaçma şüphesi altında olması nedeniyle tutuklanmasına karar verilmiştir.

27. Mahkemenin, başvuru hakkında hükmettiği hapis cezasının süresine bağlı olarak 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendinde geçen "kaçacağı" şüphesiyle tutuklama kararı vermesi masumiyet karinesinin ihlali olarak kabul edilemez.

28. Açıklanan nedenlerle, başvuru hakkındaki "masumiyet karinesi"nin ihlal edildiği yönündeki iddiasının, bir ihlalin olmadığına açık olmasından dolayı "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiği İddiası

29. Başvuru, mahkûmiyetine esas alınan "kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" suçuna ilişkin yargılamanın asliye ceza mahkemesinin görev alanına girmesi nedeniyle azami tutukluluk süresinin de bir yıl altı ay olarak kabul edilmesi gerektiğini, tutuklu kaldığı sürenin azami süreyi aştığını, bu nedenle verilen tutuklama kararının kanunilik ilkesini ihlal ettiğini, tutuklama ve tutuklamanın devamı kararlarının gerekçesinin soyut olduğunu, kararda kaçma şüphesini doğrulayan somut olgunun gösterilmediğini ve adli kontrol tedbirinin dikkate alınmadığını ileri sürmüştür.

30. Adalet Bakanlığı, AİHM'e göre bir tutmanın Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası anlamında hukuki sayılabilmesi için anılan fıkranın (a) ile (f) bentleri arasındaki istisnalardan birinin kapsamına girmesi gerektiğini, tutmanın hukuki olduğunun anlaşılmasından sonra kanunda düzenlenen prosedürün izlenip izlenmediği de dâhil olmak üzere esas ve usul kurallarına uyma yükümlülüğünün ulusal hukuka ait olduğunu, keyfilik önlenmesi için ulusal yasaların tümünün erişilebilir, açık ve öngörülebilir olması gerektiğini, bir suç işlediği şüphesiyle hürriyetinden mahrum bırakılabilmesi için ilgili kişinin atılı suç işlediği yönünde makul şüphe (*reasonable suspicion*) ya da inandırıcı nedenlerin (*raisons plausibles*) bulunması gerektiğini, bu gerekliliğin tutukluluk açısından olmazsa olmaz bir koşul olduğunu ve tutukluluğunun devam ettiği her aşamada varlığını sürdürmesi gerektiğini, makul şüphenin ortadan kalktığı anda ilgilinin serbest bırakılması gerektiğini, makul şüphenin, elde edilen deliller ve somut olayın kendine özgü koşulları da dikkate alındığında, olaylara dışarıdan bakan ve tamamen objektif bir gözlemciyi ikna edecek yeterlilikte olması gerektiğini, suç işlediğinden kuşkuyla bir kişinin gerekçeden tamamen yoksun bir yargı kararıyla tutuklanmaması gerektiğini, ancak tutukluluğu meşru kılan bazı

gerekçeler göstererek bir zanlı ya da sanığın tutuklanmasının keyfi olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.

31. Başvurucu, Adalet Bakanlığının görüşüne karşı, ağır ceza mahkemesinin görevine giren bir suçtan dolayı tutuklandığını ancak bu suçtan beraat ettiğini, beraat kararı sonrası asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suçtan dolayı tutuklandığını, tutuklamanın baştan sonuç doğuracağı ilkesi gereği asliye ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlara ilişkin bir yıl altı ay azami tutukluluk süresinin uygulanması gerektiğini, ancak kendisinin 1 yıl 7 ay 27 gün tutuklu kalması nedeniyle azami sürenin aşıldığını, Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 4/1/2011 gün ve E.2010/8529, K.2011/77 sayılı kararının bu konuda emsal oluşturduğunu, tutuklama ve tutukluluğun devamına dair kararların gerekçelerinin soyut olduğunu, başvuruya esas karardaki "ceza süresi ve kaçma şüphesi" gerekçesinin somut kanıtlara dayanmadığını, ilk derece mahkemesinin "adli kontrol uygulaması ile ilgili talebe" ya yanıt vermediği ya da soyut nedenlerle talebi reddettiğini belirtmiştir.

32. Somut olayda, başvurunun, azami tutukluluk süresinin aşıldığı, tutuklama ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin soyut olduğu yönündeki iddialarının, yargılandığı Adana 10. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2012/46 sayılı dosyasında 7/10/2013 tarihli kararla kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından mahkûmiyetine bağlı olarak bu suçlardan tutuklanması ile bu karara yapılan itirazın derece mahkemeleri tarafından reddedilmesine ilişkin olduğu değerlendirilmiştir.

33. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

34. 22. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmâl için kanunda öngörülmiş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

35. Anılan Anayasa ve Kanun hükümleri uyarınca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, "ikincil nitelikte bir kanun yolu" olup, bu yola başvurulmadan önce kural olarak olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

36. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmâl edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle idari merciler ve derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

37. Buna göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir. Bu şekilde olağan denetim mekanizmaları önünde ileri sürülüp takip edilmeyen temel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin iddialar, Anayasa Mahkemesi önünde bireysel başvuru konusu yapılamaz (B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 17).

38. Somut olayda başvuru, hakkındaki dava Yargıtay'da temyiz aşamasındayken 14/11/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Ancak bireysel başvurusu sonuçlanmadan temyiz aşamasında olan dava Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 7/7/2014 tarih ve E.2014/4207, K.2014/8246 sayılı onama kararı ile kesinleşmiştir.

39. Tutukluluk hâli sona ermiş olan bir başvurucunun, devam eden tutukluluk hâlinde farklı olarak, zamani tutukluluk süresinin aşıldığı, tutuklama ve tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin soyut olduğu yönünde iddialar ileri sürmesi halinde, iddia edilen ihlalin tespitini ve tazminat ödenmesini sağlayabilecek bir hukuk yolu mevcut ise öncelikle bu yolu tüketmesi gerekir (benzer AİHM kararları için bkz. *Gavril Yossifov/Bulgaristan*, B. No: 74012/01, 6/11/2008, § 40; *Rahmani ye Dinevac/Bulgaristan*, B. No: 20116/08, 10/5/2012, § 66; *Şefik Demir/Türkiye*, B. No: 51770/07, 16/10/2012, § 23), (B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 46).

40. Bu çerçevede 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddelerinde öngörülen tazminat yolunun başvurucunun şikâyetleri açısından tüketilmesi gereken bir yol olup olmadığının incelenmesi gerekir.

41. 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde, kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen, (d) bendinde, makul sürede hakkında hüküm verilmeyen, (e) bendinde, tutuklandıktan sonra hakkında beraat karar verilen bir tutuklu için tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Bu yol, bir yandan başvurucunun maruz kaldığı tutukluluk nedenleri ve süresinin uzunluğunun tespiti, diğer yandan da uğradığı zararın tazmini imkânını sağlamaktadır. Bu nedenle, 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesi ile öngörülen hukuk yolu, başvurucunun şikâyetleri açısından erişilebilir ve elverişli bir çözüm olanağı ve makul ölçüde bir başarı imkânı sunmaktadır (bkz. yukarıda anılan *Şefik Demir/Türkiye*, § 33), (B. No: 2012/338, 2/7/2013, § 48).

42. Başvurucu, hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleştiği 7/7/2014 tarihinden itibaren 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunma imkânına sahiptir. Etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurmaksızın yapılan bireysel başvuruların Mahkemece incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

43. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yoluna başvurmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin "başvuru yollarının tüketilmemesi" nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun,

1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiği yönündeki iddiasının "açıkça dayanaktan yoksun olması",

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının "başvuru yollarının tüketilmemesi",

nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına,

18/9/2014 tarihinde **OY BİRLİĞİYLE** karar verildi.

Başkan
Alparslan ALTAN

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL